

ТМ	Г. XXXI	Бр. 4	Стр. 819 - 824	Ниш	октобар - децембар	2007.
----	---------	-------	----------------	-----	--------------------	-------

UDK 37.036:159.928

Прегледни чланак

Примљено: 21.04.2007.

Слађана Митић-Николић

ЕТШ "Никола Тесла"

Ниш

ПОДСТИЦАЊЕ КРЕАТИВНОСТИ У ПРОЦЕСУ НАСТАВЕ

Резиме

Да би наставник био у стању да подстиче креативност у наставном процесу потребно је да овлада одређеним техникама и сазнањима из домена методике и психологије. У раду ће бити говора о индивидуализираној, групној и проблемској настави.

Кључне речи: сазнајни догађај, проблемско образовање, тимско образовање, изражавање талента, психолошка слобода учења

The teacher must learn something about individual, team and problem teaching to incentive the creativitа in educational process.

Рад је из домена методике и психологије. Тему сматрам врло значајном због тога што је једном наставнику или професору, да би био успешан у свом послу, потребно да поред стручног знања поседује и способност преношења знања на прихватљив и разумљив начин.

Један познати педагог је то преношење упоредио са принципом црне кутије. При том се мислило на телефон. Подигнемо слушалицу, окренемо тражени број, добијамо потегнутог саговорника – међутим, обављајући ту операцију, ми не располажемо никаквим знањем о томе које смо механизме покренули у телефонском апарату, тј.у црној ку-

тији. Ако наставник ђака третира као црну кутију и при том нема никаквих знања о томе какве психолошке реакције изазива у ученику својим понашањем, његов рад је унапред осуђен на неуспех, јер није довољно само поседовати знање из области да би оно што је јасно наставнику било јасно и ученику као субјекту наставе.

Од многих циљева које наставник може поставити себи, по нашем уверењу један од најхуманијих, јесте подстицање креативности у наставном процесу. У вези са тим морамо знати које су особине креативне личности. Амерички психолог Барон је изнео следећа својства креативне личности:

- јака потреба за независношћу и аутономијом, самодовољност, самоусмереност,
- високи степен контроле импулса,
- супериорна општа интелигенција,
- наклоност ка апстрактном мишљењу и нагон ка обухватности и елеганцији у објашњавању,
- одбацивање конформистичких притисака у мишљењу,
- наклоност ка реду, методу, тачности заједно са извесним интересовањем за изазов који пружају контраиндикације, изузеци и очигледан неред.

Утврђене су три основне карактеристике по којима се разликују креативни ученици од других:

1. високо креативна деца често имају репутацију особа које су занесене и пуне необичних идеја,
2. њихове продукције теже да утиру нове путеве,
3. њихов рад се карактерише хумором и забавношћу.

Истраживања су показала да наставници више воле ученике који послушно репродукују испредаване лекције него ученике високе креативности. Високо креативни ученици се сматрају неугодним. Ако нема довољно интелектуалних подстицаја, даровито дете често седи беспослено. Послови у којима се тражи рутина обично обављају без воље или их уопште не обављају. Ако је клима у одељењу таква да онемогућава или чак не допушта разноврсне прилазе у решавању проблема, онда је ученицима са израженим креативним способностима веома тешко. Високо креативно дете у таквим условима мора да потискује своје способности или да их се у крајњем случају одрекне.

Због тога би школа требало да идентификује способне и креативне ученике, а затим да организацијом рада омогући овим ученицима нормалан рад и напредовање. У том смислу битан је диференциран рад са ученицима, тј. индивидуализација наставе и васпитања. Наставници треба да схвате потребе оваквих ученика и да буду кадри да им омогуће да манифестују своје способности. Истраживања психолога Браша и Тореса показују да су пожељне следеће карактеристике наставника: веома је важно да су заинтересовани за децу,

да им помажу и да их воле; наставник би требало да буде частан, а не да блефира да је непогрешиви стручњак; наставници не би требало да буду строги – иако се чврстина сматра као важна, појмови "крута чврстина", "тврде дисциплинске методе" и миран разред су поодавно избачене; наставници треба да верују својим ученицима и да имају поверења у њих.

За подстицање креативности психолог Торенс предлаже одређене принципе у раду наставника:

1. Односити се са поштовањем према необичним питањима. Деци би требало рећи само оно што не могу сама да науче. Наставници који избегавају одговор или одговарају претњама, губе радост узајамног тражења решења на питање које су деца поставила.
2. Односити се са поштовањем према необичним идејама, тј. стимулирати необичне и оригиналне идеје.
3. Показати деци да њихове идеје имају вредности.
4. Пружити могућности за самоиницијативно учење и показати поверење за такав рад.

У том смислу Терфорд даје следеће сугестије: развијати и одржавати сталну радозналост ученика, ослобађати их страха од грешака, подстицати разноврсност у прилазима решењима, избегавати стереотипност код оних који показују креативне потенцијале.

Због претходно наведеног неопходно је разумети психолошке механизме који подстичу ослобађање даровитости. Када је реч о тим механизмима на мене је највећи утисак оставила студија америчког психолога Роџерса. Покушала сам да у пракси реализујем ову идеју и том приликом сам постигла следеће: због другачијег приступа ђацима од уобичајеног, привукла сам велику пажњу ученика. У једној опуштеној атмосфери, где се не прети јединицама, трудим се да их максимално заинтересујем за тему, а затим да путем индивидуализоване и проблемске наставе заједно пролазимо фазе креативног мишљења:

1. припрема,
2. инкубација,
3. аха доживљај, и
4. верификација.

Цитираћу неколико пасуса из Роџерсове студије: "Два основна услова која поспешују конструктивно стваралаштво јесу: психолошка сигурност, психолошка слобода".

Психолошка сигурност

Психолошка сигурност подразумева:

1. Прихватање појединца као безусловне вредности – кад год наставник у основи осећа да појединац вреди онакав какав јесте и

какве су његове могућности, без обзира какви су његови тренутни услови или понашање, он поспешује стваралаштво. Ако наставник осећа могућности ученика, он је у стању да има безусловну веру у њега. Резултат тога је осећање безбедности код ученика. Он постепено схвата да може бити било шта што он јесте, без срама и лажног приказивања будући да га сматрају вредним. Отуд он има мању потребу за крутошћу, може открити шта значи бити оно што јесте, може покушати да оствари себе на нове и спонтане начине. Он се другим речима приближава стваралаштву.

2. Треба обезбедити климу у којој није присутно спољашње вредновање: када престанемо да оцењујемо друге појединце из сопственог угла вредновања, тада поспешујемо стваралаштво. За ученика много значи да се нађе у атмосфери где није мерен према неким спољашњим нормама. Оцењивање је увек претња, увек ствара потребу за одбрамбеношћу, увек значи да се неком делу искуства не сме дозволити да допре до свесности. Уколико нису изречене оцене на основу спољашњих мерила, тада могу бити отворенији према свом доживљају, могу препознати сопствене симпатије и антипатије. Могу почети да откривам сопствени угао вредновања. На тај начин се приближавам стваралаштву. Престати оцењивати другог не значи престати реаговати. То у ствари може неког ослободити да реагује. "Не волим твоју идеју" није оцена већ реакција. То се благо али јасно разликује од суда којим се каже: "То што радиш је лоше и ту карактеристику су ти приписали извесни спољни извори" (или још тежа квалификација: "Ти си глуп и неспособан да схватиш").

Психолошка слобода

Када наставник који помаже даје ученику потпуну слободу симболичког изражавања стваралаштво је поспешено. Слобода поспешује отвореност и весело и спонтано комбиновање опажања, замисли и значења, што је део стваралаштва."

Ми у пракси, споменуто је, примењујемо метод индивидуализирања наставе и проблемски метод. Индивидуализирана настава садржи такво планирање, организацију и реализовање наставног програма који уважавају интересовања, потребе и могућности сваког ученика. То практично значи да сваког ученика треба оптеретити зависно од његових способности зато што превише лаки или превише тешки задаци дестимулишу ђаке, а циљ педагошког рада је управо супротно – стимулисати ученике да дају индивидуални максимум. Са таквим приступом скоро сви ученици се могу осећати успешним у раду. Улога наставника у почетној фази рада је да идентификује способности и потенцијале сваког појединца и да сваком понаособ саопшти своје мишљење о његовом домену. Са овим приступом ни

један ученик се не осећа запостављеним и мотивисан је да максимално развије своје могућности. Тако се ствара повољна клима да ученик у једној опуштеној атмосфери осети велико задовољство у раду и добије жељу да се суочи са новим изазовима у виду све тежих и тежих проблема.

На основу мог досадашњег искуства у раду са ђацима мишљења сам да се најбољи резултати постижу помоћу групног рада: ученици се поделе у две или три групе – слабију, јачу и такмичарску групу. Свака група добије својих неколико задатака. Ученик који први из одређене групе реши тачно задатак ради на оном делу табле који је предвиђен за ту групу. Наставник мора да појача будност и концентрацију јер сада свој посао удвостручава или утростручава и подсећа на шахисту који игра симултанку. Без обзира на велики напор наставника велику сатисфакцију му представља успех ученика приликом оваквог рада. Готово сви ученици раде задатке који одговарају њиховим способностима, сви заинтересовано раде, повремено се на часу ангажују талентовани ученици који пружају непосредну помоћ одређеним ученицима. Велика је корист од тога слабијим ученицима, а велика сатисфакција талентованом ученику који још на том ступњу преиспитује себе да ли има само таленат или и способност преношења знања, што је важно приликом избора будућег занимања.

Други метод који поспешује креативност је проблемска настава. Њен суштина се састоји у следећем: на почетку часа, ако је могуће, примерима из живота мотивисати ученике да слушају излагање. Кад наставник осети да је фокусирана пажња свих ученика завршава увидни и прелази на главни део часа. Том приликом наставник износи све чињенице које су неопходне ученицима да сами схвате поенту целог часа. Основно је повезивање старог са новим градивом и откривање сличности и разлика између актуелних појмова. У моменту када ученици открију законитост која представља поенту часа, остварују креативни чин и при том доживљавају велико задовољство. *Када ученик дође до сазнања да може нешто сам да открије, биће мотивисан да ради више и развијаће своје потенцијале до природом датих граница.* Још је немачки филозоф Кант у свом делу "Критика чистог ума", расчистио теоријски ово питање када је рекао: "Ви нећете од мене учити филозофију, већ како се филозофски мисли, нећете учити мисли да понављате, већ како да самостално мислите."

Сведоци смо чињенице да су програми наставе математике често преобимни. Тада наставник у трци да савлада прописани програм, да да што више чињеница, запоставља могућности ученика и не обазире се на њихове интересе. Неминовна последица оваквог рада је да се више пажње поклања памћењу чињеница него развијању апстрактног мишљења. Због овога престаје ученичко узбуђење, спу-

тавају им се емоције, деформише толеранција ка критичности и оригиналности, и њихов став поприма својства досаде и равнодушности. У таквим околностима велика је улога наставника да сам процени битно од небитног из мора чињеница, јер се изградња човека као слободног и самосталног ствараоца у првом реду постиже развијањем његових креативних способности. Рецимо, будућност наше генерације зависи између осталог од креативне имагинације будућих генерација.

Литература

- Maslow, A. 1976. *Motivation and Personality*. New York: Send Edition.
 Rogers, C. 1969. *Freedom to Learn*. Columbus: O. Merrill.
 Rogers, C. 1961. *On Becoming a Person*. Boston Mass: Houghton Mifflin.
 Đorđević, B. 1979. *Individualizacija vaspitanja darovitih*. Beograd: Prosveta.
 Kvašček, R. 1984. *Psihološka istraživanja 3*. Beograd: Centar za psihologiju.

Sladana Mitić-Nikolić, Niš

INCENTIVENESS OF THE CREATIVITY IN EDUCATIONAL PROCESS

Summary

In order to be able to influence creativity in the educational process, the teacher should use some technics and learning from methodology and psychology. The work will discuss about individual, team, and problem education.

Key Words: Cognitive Evant, Problem Education, Team Education, Expressing Talent, Psychological Freedom to Learn